

lizi Gajšakova diplomskoga rada na talijanskom jeziku povodom završetka studija umjetnosti na Accademia di Belle Arti u Rimu, a koji je pronađen među njegovom ostavštinom. Autor je pokušao ući u trag izvorima kojima se Gajšak služio te iznijeti na vidjelo glavne misli rada, osobito pod vidovima koji razlikuju i zblizavaju ova dva velika svjetska umjetnika, kojima se i sam Gajšak osjećao duhovno blizak. Obojica su naime bili duboki mislioci (za Meštrovića se kaže da je bio najfilozofskiji među svim umjetnicima), koji su nastojali dati odgovore na posljednja čovjekova pitanja, koja naravno kulminiraju u onome o smislu života.

Zbornik u svom dodatku donosi i dva Gajšakova pisma, od kojih ono upućeno 1991. godine patrijarhu Pavlu ima ne samo umjetničko već i povijesno značenje.

Ovaj će zbornik zasigurno biti veliko obogaćenje za našu svekoliku kulturnu javnost te će nesumnjivo pridonijeti snažnijoj recepciji Marijana Gajšaka u našem domaćem umjetničkom podneblju.

Anto Mišić

Uwe Michael Lang, *Okretanje prema Gospodinu*, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2007, 150 str.

Njemački svećenik Uwe Michael Lang, pripadnik Londonske kongregacije oratorijanaca svetog Filipa Nerija, napisao je studiju koja govori o »okretanju prema Gospodinu« — o orijentaciji u liturgijskoj molitvi. Ova knjiga, kojoj je predgovor napisao kardinal Joseph Ratzinger, tiskana je najprije na njemačkom jeziku 2003, a potom i na engleskom već sljedeće godine. Na hrvatski jezik prevedena je prije dvije godine, 2007.

Prosječnog vjernika vjerojatno začuđuje tematika ponovnog preispitivanja ispravnosti prakse orijentacije svećenika za vrijeme mise, jer se uvriježilo mišljenje kako današnja praksa, orijentacija

prema narodu, izvan svake sumnje predstavlja povratak na autentičnu formu i da tako dosljednije izriče bit sv. mise — okupljanje oko Gospodina, te kako zajednicu konstituira na prikladniji način.

Uwe Michael Lang se upušta u istraživanje ovih stajališta i argumentacija, kao i niza drugih, krećući ponajprije od povijesnog pregleda, analizirajući sam nastanak modela okretanja prema istoku, njegovo značenje i poruku te potom i praksu u prvoj Crkvi, za koju se skoro redovito pretpostavljalo da je bila po modelu »versus populi« — prema narodu.

Prije nego što će se upustiti u sustavnu analizu samog problema i razradu prikladnosti pojedinog modela orijentacije, u prvom poglavlju otac Lang istražuje tijek liturgijske reforme koja je dovela do promjene modela starog skoro dvije tisuće godina: kako je do njega došlo, koji argumenti su izneseni za tako radikalnu promjenu te potom i ono što sam Sabor doista govori o toj temi. Provođi i malo istraživanje dosljednosti interpretacije onoga što Sabor nalaže da se provede. Ovdje autor iznosi niz zapanjujućih podataka o nastanku ove promjene te još više o (ne)dosljednoj interpretaciji govora, primjeni odluka i smjernica posljednjeg sabora.

U drugom poglavlju autor napokon pristupa i pomnom istraživanju ispravnosti orijentacije svećenika tijekom liturgijskih molitava. Iako možda prenačava značenje i važnost slijedenja simbolizma u orijentaciji svojstvenoj istočnim narodima, pokušavajući ih preslikati i na zapadnu kulturu, istraživanjem prvih crkava — onih iz prvog i drugog stoljeća, demantira općeprihvaćeno mišljenje da su one bile građene prema današnjem, postvatikanskom modelu, te dokazuje da je i tamo još uvijek bio zastupljen model orijentacije »versus Dei«. Tako se ono što se činilo nedvojbena i nepobitna sada čini neutemeljenim, ako ne i spornim i krivim.

Tek nakon ovog autorova manevra, kojim on ruši dva osnovna temelja teorije o ispravnosti orijentacije »versus populi« (prvi — koji je tvrdio da takav stav proizlazi iz samih dokumenata Drugoga vatikanskog sabora, i drugi — koji je smatrao da je takav princip bio zastupljen u prvoj crkvi), pravodobno se upuštajući u istraživanje i ostalih argumenata koji govore o teološkom i duhovnom sadržaju zajedničkog usmjerenja liturgijske molitve, čitatelju sine misao kako se pod geslom povratka na izvorno zapravo prvi put u povijesti napravio prekid s tisućljetnom tradicijom i praksom koja se trebala puno više poštivati, koja se nije smjela napuštati bez puno jačih argumenata.

Ali otac Lang, osim važnosti kontinuiteta prakse i vjernosti izvoru, u trećem poglavlju poseže i za teološkom argumentacijom, nalazeći je u nekoliko vidova. Ponajprije, teološku argumentaciju nalazi u kozmičkom simbolizmu, potom u žrtvenom karakteru mise — onom po čemu je sveta misa kontinuitet i sa Starim zavjetom i njegovom praksom, te naposljetku i u adoraciji i kontemplaciji — koja također traži usmjerenost — ne prema nekom apstraktnom središtu, koje rezultira apatijom prema bogoštovlju, dosadom te nedostatkom živosti i sudjelovanja.

U posljednjem poglavlju, koje nosi i naslov cijele knjige, kulminacija je Langovih zaključaka i stajališta. Tu opet na početku kreće u malo istraživanje povijesti nastanka modela »versus populi« te pokazuje da je uvijek bio vezan ili uz krivo razumijevanje prve sakralne arhitekture ili uz krivo shvaćanje značenja i smisla same liturgije. Kao zaključak ove studije autor razmatra prijedloge raznih autora o slavljenju svete mise danas. Nakon svega autoru se čini da je vraćanje zajedničkog usmjerenja molitve najpoželjnije za liturgijski život i stoga za dobrobit Crkve — jer se u toj liturgijskoj gesti Crkva okreće svome izvoru života.

Ova nadasve zanimljiva knjiga vrijedno je štivo i sa stajališta popunjavanja praznine o poznavanju liturgijske prakse kroz svu crkvenu povijest, pa i ovu noviju, u kojoj je nastao veliki obrat u orijentaciji svećenika za vrijeme liturgijskih molitava, koji vjerojatno ni mnogim suvremenim liturgičarima nije bio dovoljno jasan. Pod tim vidom autor donosi doista niz zanimljivih i dragocjenih podataka s kojima se treba upoznati. Potom, i sama rasprava o prikladnosti orijentacije prema »istoku« i nepovoljnosti aktualnog modela u zapadnim crkvama svakako je dragocjena i vrijedna razmišljanja, i pod cijenu zauzimanja vlastitog stava drugačijeg od autorova — za što će svatko, nakon ove knjige, morati potražiti argumente različite od onih koje je imao prije. Utoliko je djelo svakako doprinos boljem shvaćanju liturgije te osobito značenja orijentacije.

Ivan Mandurić

Danica Kumbatović, *Socijalizam i kršćanstvo u Misterijima Charlesa Péguya*, HKD sv. Jeronima, Biblioteka Kontinuitet, sv. 2, Zagreb 2008, 100 str.

Osnova ove knjige radnja je autorice koju 1973, s istim naslovom, brani u Parizu na studiju francuske književnosti na Sorbonni IV. Djelo se izdaje povodom stogodišnjice Charlesova obraćenja.

Tko je Charles Pégu? Vladimir Horvat S. I. donosi nam najvažnije detalje njegova zanimljivog života. Pégu je glasoviti francuski pjesnik i esejist kršćanskog nadahnuća. Rodio se u Orléansu 1873, umro početkom Prvoga svjetskog rata na bojnopolju na Marni 1914. Dolazi iz skromne težačke obitelji — iskusio je život siromaštva i rada, socijalnu nepravdu, što ga toliko pogađa da prestaje biti praktični vjernik i gubi vjeru. Postaje pristaša socijalističkog ideala i započinje studij. Oduševljava ga glasoviti profesor Henri Bergson pobijanjem znanstvenog pozitivizma i materijalizma